

УДК 37:004:91

Стрижак Вікторія

Учениця 9-Б класу

КЗ Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 20 ім. Бориса Серги

Полтавської міської ради Полтавської області

Ledi.yu777@gmail.com**Дубик Юлія Петрівна**

Вчитель географії

КЗ Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 20 ім. Бориса Серги

Полтавської міської ради Полтавської області

dubykyp@gmail.com

КАРТОГРАФІЯ ДОСТУПНОСТІ: ЯК ЦИФРОВІ КАРТИ ДОПОМАГАЮТЬ СТВОРЮВАТИ БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР

Анотація. У статті розглянуто роль цифрової картографії доступності як інструменту формування безбар'єрного середовища в сучасному суспільстві. Проаналізовано можливості геоінформаційних систем та онлайн-карт у забезпеченні рівного доступу до міського простору для людей з різними рівнями мобільності. Особливу увагу приділено практичному застосуванню цифрових карт, які відображають параметри доступності об'єктів інфраструктури, зокрема наявність пандусів, підйомників, адаптованих входів і санітарних приміщень. Дослідження базується на аналізі сучасних міжнародних і українських платформ, що використовують принципи краудсорсингу та відкритих даних. Розглянуто функціональні можливості таких сервісів, як інтерактивні карти доступності та навігаційні додатки, які дозволяють користувачам не лише отримувати інформацію, а й самостійно її доповнювати. Визначено, що інтеграція даних про доступність у популярні цифрові сервіси сприяє підвищенню якості життя людей з інвалідністю, батьків із дитячими візками та інших маломобільних груп населення. Окреслено значення державної політики у сфері безбар'єрності та її зв'язок із цифровізацією суспільства. Встановлено, що впровадження цифрових паспортів доступності та розвиток відкритих картографічних платформ є важливими кроками до створення інклюзивного середовища. Підкреслено роль молоді як активного учасника процесу наповнення карт доступності та популяризації інклюзивних практик. У результаті дослідження доведено, що цифрова картографія виступає не лише технологічним інструментом, а й соціальним механізмом забезпечення прав людини. Використання геоінформаційних систем у поєднанні з громадською активністю сприяє формуванню доступного міського простору та розвитку інклюзивного суспільства.

Ключові слова: цифрова картографія доступності; геоінформаційні системи; безбар'єрне середовище; інклюзивний простір; цифрові карти; краудсорсинг.

1. ВСТУП

На уроках географії ми вчимо, що карта – це "друга мова" науки. Але чи замислюємося, що для мільйонів людей карта — це не просто шлях від точки А до точки Б, а єдиний спосіб дізнатися, чи зможуть вони взагалі потрапити до тієї точки Б? Ми звикли, що Google Maps показує нам затори чи найближче кафе. Але для людини на кріслі колісному, мама з візком або літня людина з паличкою стандартна карта часто "бреше". Вона не говорить про високий поріг, відсутність ліфта чи надто вузькі двері.

Картографія доступності — це створення спеціальних цифрових поміток на карті, які позначають: наявність пандусів та підйомників; ширину дверних отворів; облаштування вбиралень для людей з інвалідністю; наявність тактильної плитки чи звукових світлофорів.

Метою статті є оприлюднення результатів дослідження про те, як сучасні геоінформаційні системи (ГІС) та цифрова картографія сприяють створенню безбар'єрного середовища, та обґрунтувати роль молоді у розбудові інклюзивного суспільства через використання онлайн-інструментів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні розвиток цифрової безбар'єрності закріплено в Національній стратегії зі створення безбар'єрного простору до 2030 року, ініційованій першою леді України Оленою Зеленською. Цю Стратегію затверджено Кабінетом міністрів України 14 квітня 2021 року. Вона охоплює шість ключових напрямів: фізичну, інформаційну, цифрову, суспільну та громадянську, економічну, освітню безбар'єрність [1].

Потреба у формуванні безбар'єрного середовища в Україні набула неабиякого значення. Адже через війну відчутно більша кількість людей має труднощі в користуванні громадськими просторами та отриманні послуг саме на рівні громади. Створення безбар'єрного середовища має на меті їх подолати [2].

Питання цифрової безбар'єрності та інклюзивної картографії сьогодні є одним із пріоритетів державної політики України. Це підтверджується низкою актуальних досліджень та звітів:

1. Моніторинг вебдоступності (Мінцифра, 2025): Згідно з останніми даними Міністерства цифрової трансформації, рівень доступності державних сервісів швидко зростає. Якщо у 2024 році лише 7% держсайтів відповідали високим стандартам інклюзивності, то за підсумками моніторингу 2025 року цей показник зріс до 29%. Це свідчить про перехід від суто фізичної безбар'єрності до створення доступного цифрового простору.

2. Національна стратегія безбар'єрності (2025–2026): У звітах Міністерства розвитку громад та територій зазначається, що пріоритетом на поточний період є не лише ремонт доріг, а створення цифрових маршрутів. Зокрема, у 2025 році було проведено масштабний моніторинг понад 93 тисяч об'єктів фізичного оточення (вулиць, остановок, аптек), дані про які поступово інтегруються у цифрові карти.

3. Індекс безбар'єрності громад (2025): Дослідження показують, що українські громади почали активно впроваджувати цифрові паспорти доступності. Найвищий прогрес демонструють заклади охорони здоров'я та ЦНАПи (рівень їх облаштування для людей з інвалідністю за останні два роки зріс на 16%).

4. Громадські ініціативи: Важливий внесок у тему роблять неурядові організації, такі як «Доступно.UA» та проект «Provodnik». Їхні публікації наголошують на важливості суб'єктивного досвіду користувачів.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянемо перетин сучасної географії, цифрових технологій та соціальної інклюзії. Поєднання ГІС-технологій та громадської активності перетворює звичайні додатки на навігатори гідності, що роблять наші міста видимим і доступним для кожного, незалежно від його мобільності.

Wheelmap: "Світлофор" доступності. Це міжнародна онлайн-карта, створена німецькою організацією Sozialhelden, яка працює за принципом Вікіпедії (краудсорсинг) – Рис. 1.

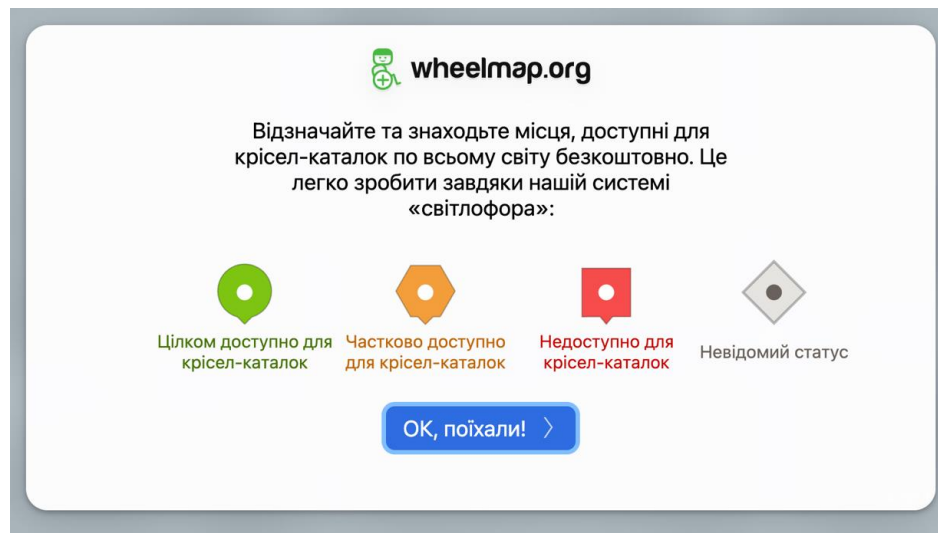

Рис. 1. Wheelmap та навігація застосунку [3]

Користувачі позначають місця трьома кольорами: зелений - повністю доступно (немає сходинок, вхід у рівень із тротуаром); жовтий - частково доступно (є одна сходинка до 7 см, основні зони доступні); червоний - недоступно (високі сходи, немає пандусу). Додати точку можна за 5 секунд. Якщо локація "сіра", це означає, що її ще ніхто не перевіряв — і це наш шанс стати першовідкривачами у своєму районі (Рис. 2).

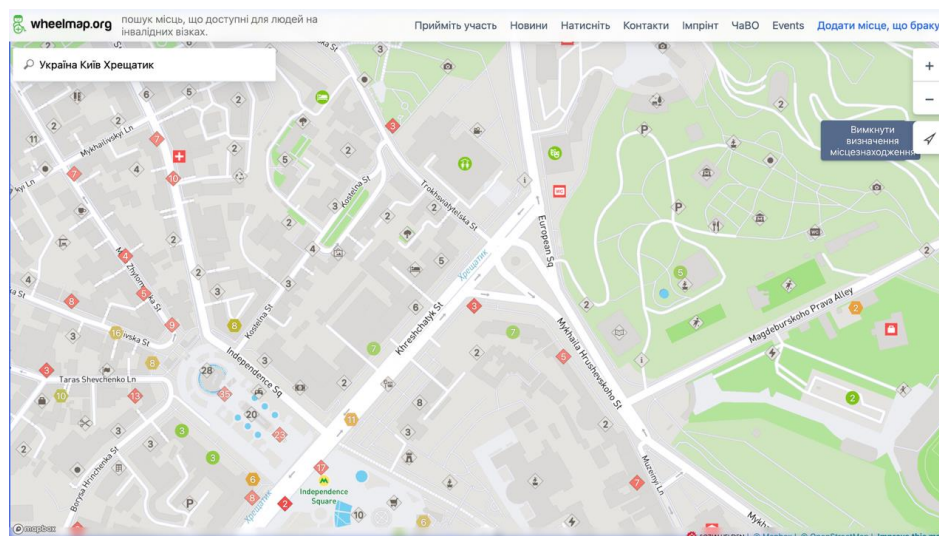

Рис. 2. Зразок онлайн-карти вул. Хрещатик в м. Київ [3]

Google Maps. Це найпопулярніша карта у світі, яка нещодавно зробила інклюзію частиною свого базового функціоналу (Рис. 3). Функції: значок крісла колісного : якщо в налаштуваннях увімкнути режим "Доступні місця", цей значок буде з'являтися біля назви шкірного доступного закладу. Карта показує не тільки вхід, а й чи є всередині доступні вбиральні, місця для сидіння та паркування. У режимі громадського транспорту можна вибрати фільтр "Доступно для людей на кріслах колісних", і Google прокладе шлях через ліфти та низькопідлогові автобуси.

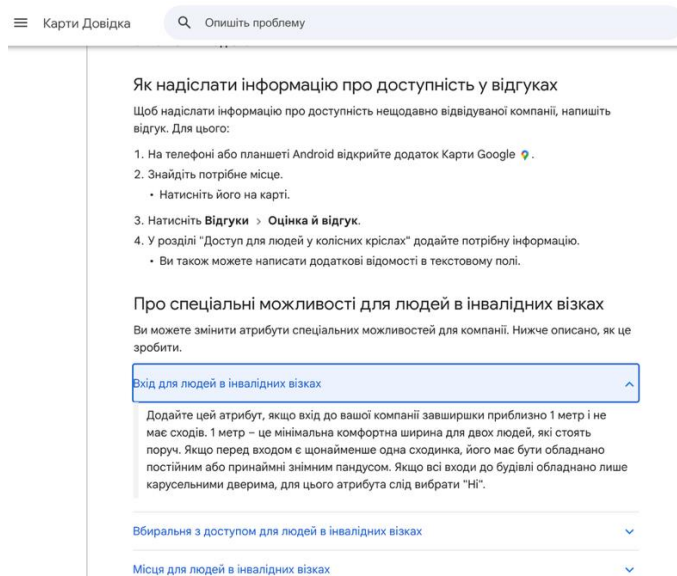

Рис.3. Зразок роботи з Google Maps [4]

Це величезна база даних (понад 15 мільйонів місць у світі), яка доступна кожному в смартфоні.

Доступно.UA та "Місто без меж". Це наші рідні українські проекти, які найкраще розуміють специфіку наших міст. TosMap (додаток від Доступно.UA) дозволяє шукати інклюзивні локації у понад 14 містах України. Тут оцінка більш детальна: волонтери перевіряють угол нахилу пандуса, ширину дверей і навіть висоту столиків. Карта "Місто без меж" спільний проект ЛУН Місто та активістів. Це інтерактивна карта, де позначені не лише кафе, а й інклюзивні перехрестя, парки та заклади освіти.

Ці проекти не просто малюють карти, а й створюють рейтинги міст. Вони змушують мерії міст і бізнес ставати кращими. Google Maps — це для швидкого пошуку, Wheelmap — для швидкого волонтерства, а Доступно.UA — для тих, хто хоче знати про доступність в Україні до найдрібніших деталей.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи дослідження, можна впевнено сказати, що картографія доступності — це не просто новий напрям у географії, а реальний міст між технологіями та людяністю. Розглянувши перетин сучасної географії, цифрових технологій та соціальної інклюзії.

Карта — це голос, сьогодні цифрова карта стає інструментом захисту прав людини. Вона дає можливість тим, хто раніше залишався «невидимим» у міському просторі, будувати маршрути, відвідувати заклади та жити повноцінним життям.

Технології працюють на нас, приклади таких платформ, як Wheelmap, Google Maps та Доступно.UA. Доводять, що складні геоінформаційні системи (ГІС) можуть бути корисними кожному з нас у повсякденні. Вони перетворюють смартфон із іграшки на засіб створення безбар'єрного середовища.

Краудсорсинг — це сила молоді. Ми, підлітки, маємо унікальний ресурс — цифрову грамотність. Нам не потрібно чекати дорослих чи великих бюджетів, щоби розпочати зміни. Додати одну точку на карту доступності — це хвилина справи, яка може змінити день для людини на крислі колісному чи мами з візком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цифрова безбар'єрність: що це таке і чому вона важлива для кожного з нас // Івано-Франківська обласна державна адміністрація. URL: <https://www.if.gov.ua/news/tsyfrova-bezbariarnist-shcho-tse-take-i-chomu-vona-vazhlyva-dlia-kozhnoho-z-nas> (дата звернення: 07.03.2026).
2. Вінничук Н. Безбар'єрне середовище в громаді: від комунікації до універсального дизайну просторів та послуг. URL: <https://u-lead.org.ua/news/486> (дата звернення: 07.03.2026).
3. Wheelmap: карта доступності для людей на кріслах колісних. URL: <https://wheelmap.org/> (дата звернення: 07.03.2026).
4. Google Maps: довідка щодо доступності місць. URL: <https://support.google.com/maps/answer/9882117?hl=uk> (дата звернення: 07.03.2026).

Матеріал надійшов до редакції 09.03.2026 р.